

Маріупольський
державний
університет

**ІННОВАЦІЇ
В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ:
ТЕОРІЯ, ПЕРСПЕКТИВИ, ШЛЯХИ ЗАГРОВАДЖЕННЯ У
ПРАКТИКУ**

**Збірник матеріалів
III Всеукраїнської науково-практичної конференції**

Київ - 2024

Інновації в дошкільній освіті: теорія, перспективи, шляхи запровадження у практику: збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції, 28 березня 2024 року / за заг. ред. Ю.О.Демидова. Маріуполь: МДУ, 2024. 207 с.

Редакційна колегія:

Голова

– Микола ТРОФИМЕНКО, ректор МДУ, кандидат політичних наук, професор;

Заступник голови

– Олена БУЛАТОВА, перший проректор МДУ, доктор економічних наук, професор;

Члени оргкомітету:

– Юлія ДЕМИДОВА, завідувач кафедри дошкільної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент;

– Катерина КРУТІЙ, доктор педагогічних наук, професор кафедри дошкільної освіти;

– Ольга ФУНТИКОВА, доктор педагогічних наук, професор кафедри дошкільної освіти;

– Світлана МАКАРЕНКО, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти;

– Оксана ПОПОВСЬКА, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти;

– Вікторія ЯЙЛЕНКО, старший викладач кафедри дошкільної освіти;

– Ірина ДЕСНОВА, в. о. завідувача кафедри практичної психології, кандидат педагогічних наук, доцент;

– Оксана ГОЛЮК, завідувач кафедри педагогіки та освіти, кандидат педагогічних наук, доцент.

Рекомендовано до друку Вченою радою психолого-педагогічного факультету
Маріупольського державного університету
(протокол № 10 від 28 березня 2024 року)

Статті публікуються в авторській редакції

© Колектив авторів, 2024

© Кафедра дошкільної освіти МДУ, 2024

Ізмайлова А.В.,

здобувачка 1 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти
освітня програма «Практична психологія»

психолого-педагогічного факультету

Маріупольський державний університет, м. Київ

Науковий керівник:

Дєнова І. С.,

к. пед. наук, доцентка,

в.о. завідувача кафедри практичної психології,

Маріупольський державний університет, м. Київ

ПОНЯТТЯ «МІЖОСОБИСТІСНІ ВІДНОСИНИ» В НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Дефініція «особистість» має багато різних значень, але походить цей термін від латинського слова «персона», що у давньогрецькій драмі означає маску, яку актори одягали під час вистав. Існує багато значень поняття «особистість». Поняття «особистість» завжди було та залишається на часі актуальним, тому що людина, як особистість, з її неповторним життєвим досвідом, власною свідомістю, унікальною сукупністю соціальних ролей, та особистих соціальних якостей, які формуються під час життєдіяльності людини в соціумі, залишається одним з найскладніших проблем дослідження як в психології особистості так і багатьох інших галузях психології.

В загальній психології, поняття «особистість» розглядається як інтегральне підґрунтя, яке поєднує різні психічні процеси індивіда, які в свою чергу, надає його поведінці цілеспрямованості, послідовності та стійкості. В наукових доробках з соціальної психології поняття «особистість» розглядається з точки зору її соціальних ролей в групах, об'єднаннях та спільнотах, її самосприйняття в контексті цих ролей, міжособистісних взаєминах та взаємозв'язках між людьми під час спільної діяльності. А такі різноманітні прикладні психологічні галузі як вікова та сімейна психологія, психологія розвитку, педагогічна психологія, диференційна психологія, педагогічна та медична психологія та низка інших здійснюють вагомий внесок в розвиток загальної теорії особистості.

Формування особистості являє собою процес утворення, трансформації, поглиблення, ускладнення, збагачення внутрішнього світу з реальністю у вигляді переживань, дій, відносин. Система міжособистісних відносин існує упродовж всієї історії розвитку людини і визначає характер переживання особистості, особливості її сприймання, поведінкові реакції тощо. Позитивний або негативний досвід міжособистісних відносин формує її систему внутрішніх відносин до світу.

Міжособистісні відносини – це суб'єктивно пережиті взаємозв'язки між людьми, що об'єктивно виявляються в характері та способах взаємних впливів, які здійснюються людьми один на одного під час спільної діяльності та спілкування [7, с. 421].

На думку Л. Руденко, міжособистісні відносини – це система установок, орієнтацій, очікувань, стереотипів та інших диспозицій, через які люди сприймають й оцінюють одне одного [5, с. 204]. Ці диспозиції опосередковані змістом, метою, цінностями, організацією спільної діяльності та виступають основою формування соціально-психологічного клімату в колективі.

На думку О. Пінської, міжособистісні відносини виступають складовою частиною взаємодії та розглядаються в її контексті. Міжособистісні відносини – це об'єктивно пережиті, різною мірою усвідомлювані взаємозв'язки між людьми. Їх підґрунтя складають різноманітні емоційні стани людей, які взаємодіють, і їхні психологічні особливості [4, с. 97].

В наукових доробках Т. Пернарівської визначає поняття «міжособистісні відносини» як специфічну форму відображення дійсності. Згідно думки науковиці, ставлення особи до людей становить основну тканину людського життя, його серцевину. Вона розглядає відносини в рамках свідомості як специфічної форми відображення об'єктивної дійсності [3, с. 458].

Науковці І. Василенко та А. Дяк характеризують міжособистісні відносини в контексті внутрішнього стану людини, що відображає ставлення людей один до одного [1, с. 26]. Отже, міжособистісні відносини являють собою форму взаємодії між людьми, яка виявляється в установках, орієнтаціях, очікуваннях, стереотипах та інших диспозиціях, що слугує призмою сприймання та оцінювання людьми одне одного.

Міжособистісні відносини реалізуються, виявляються та формуються під час спілкування та взаємодії між людьми. Вони виступають важливою передумовою взаємодії людей, без якої неможливе повноцінне формування не тільки окремих психічних функцій, процесів і властивостей психіки людини, а й особистості в цілому.

Кожна особистість в системі міжособистісних відносин усвідомлює себе тільки в одній реальності, в реальності тут і зараз в системі міжособистісних відносин з іншими особистостями. Проте зміст таких відносин виступає в якомусь із видів суспільних відносин. Як наслідок, міжособистісні відносини вирізняються тим чи іншим видом соціальної діяльності. Почасти соціальну детермінованість міжособистісних відносин можна виявити через аналіз рольових позицій [3, с. 459]. Отже, сутність міжособистісних відносин полягає у взаємодії людини з людиною. Саме цим вона відрізняється від інших видів діяльності. Міжособистісні відносини майже завжди виявляються вплетеними в ту чи іншу діяльність і виступають як умова її виконання.

Провідним критерієм оцінки міжособистісних відносин є стан задоволеності – незадоволеності групи та її членів. Найважливішу роль у цьому відіграють симпатії – антипатії, привабливість – непривабливість. Перші проявляються тільки на емоційному рівні, а другі включають момент тяжіння – відштовхування [5, с. 205].

Міжособистісна привабливість залежить від явища, що отримало назву сумісність – несумісність людей, яке позначається на взаєминах. За несумісності виникають негативні взаємини та гострі конфлікти. На взаєминах

позначається і спрацьовуваність, звикання людей один до одного в процесі спільної діяльності, що супроводжується підвищенням задоволеності один одним [2, с. 127].

У міжособистісних взаєминах об'єктом відносин виступає інша особистість. Водночас міжособистісні відносини визначаються взаємною спрямованістю, оскільки людина не вільна від власної системи очікувань, стереотипів, орієнтацій, настанов, диспозицій, крізь призму яких людей сприймають та оцінюють. Міжособистісні відносини супроводжують життєдіяльність людини, трансформуючись крізь вік, особистісні особливості, професійні вподобання. Розвиток міжособистісних відносин може відбутися тільки в тому разі, якщо певний індивід може встановлювати з іншою особою контакт та знайти спільну мову. Для цього не має бути корисливих намірів, в спілкуванні мають бути присутніми легкість і розуміння, емоційне тяжіння.

Характерною особливістю міжособистісних відносин є те, що зміст і рівень цих відносин людини зі світом є вельми різноманітними: кожен індивід вступає у відносини, а й цілі групи також вступають у відносини між собою, і, отже, людина стає суб'єктом численних та різноманітних відносин. Міжособистісні відносини можна розглядати як чинник психологічного «клімату» групи. Емоційне підґрунтя міжособистісних відносин означає, що вони виникають і складаються на основі певних почуттів, які виникають в людей по відношенню один до одного.

Формальні міжособистісні відносини закріплюються у вигляді певних норм та правил й відображають функціональні та професійні зв'язки в системі «керівник – підлеглий». В основі таких відносин покладено норми, стандарти, права та обов'язки. Неформальні міжособистісні відносини ґрунтуються на авторитеті, повазі, симпатіях, спільності поглядів та інтересів, які не закріплені в організаційних документах. При цьому формальні та неформальні відносини перебувають у тісному взаємозв'язку і взаємодії.

Міжособистісні відносини складаються з трьох взаємопов'язаних компонентів – когнітивного (гностичного, інформаційного), афективного та поведінкового (практичного, регулятивного) [4, с. 97]. Так, когнітивний компонент міжособистісних відносин вбирає в себе всі психічні процеси: відчуття, сприйняття, уявлення, пам'ять, мислення, уяву. Людина, яка взаємодіє з іншими людьми, за допомогою цих процесів пізнає індивідуально-психологічні особливості інших людей. Під впливом особливостей взаємних сприймань складаються і взаєморозуміння, і взаємини. Когнітивний компонент допомагає усвідомити, що подобається або не подобається обом партнерам в міжособистісних взаєминах. Афективний аспект знаходить своє вираження в різних емоційних переживаннях людей з приводу взаємозв'язків між ними. Емоційний компонент взаємовідносин виражає позитивні або негативні переживання, що виникають у людини під впливом індивідуально-психологічних особливостей інших людей. Це можуть бути симпатії або антипатії. Емоційність взаємин суб'єктів супроводжується емпатією, тобто емоційним відгуком на переживання іншого. Особливо слід виокремити

діяльнісну емпатію – співучасть, що являє собою не тільки переживання за іншого, а й сприяння йому. Провідну роль у регулюванні взаємин відіграє поведінковий компонент. Він охоплює міміку, жестикуляцію, пантоміміку, мовлення та дії, що виражають ставлення цієї людини до інших людей, до групи загалом.

Базовим критерієм оцінки міжособистісних відносин є стан задоволеності – незадоволеності групи та її членів. Найважливішу роль у цьому відіграють симпатії – антипатії, привабливість – непривабливість. Перші проявляються тільки на емоційному рівні, а другі включають момент тяжіння – відштовхування. За всього розмаїття міжособистісних відносин в них виокремлюють набір характерних ознак: цілі, правила, ситуації та види активності, ступінь емоційної прив'язаності, навички встановлення та підтримання відносин, наслідки цих відносин.

В роботах О. Молчанюк та О. Борзик виокремлюють три рівні міжособистісних відносин:

– функціонально-рольові – зафіксовані у специфічних для даної культури нормах поведінки, що реалізують себе у виконанні різних ролей (ігрових або соціальних);

– емоційно-оцінні – виявляються в уподобаннях, симпатіях і антипатіях та в різного роду вибіркових прихильностях;

– особистісно-сміслові – за яких мотив одного суб'єкта набуває особистісного сенсу для іншого [2, с. 129]. Отже, міжособистісні відносини визначають становище людини в групі, колективі. Від того, як вони складаються, залежить емоційне благополуччя, задоволеність або незадоволеність особи перебуванням в конкретному корективі чи спільноті. Саме від стану міжособистісних відносин залежить згуртованість групи, колективу, здатність вирішувати поставлені завдання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Василенко І., Дяк А. Специфіка типів міжособистісних відносин. Сучасна психологія: проблеми та перспективи: Збірник наукових праць. Ізмаїл: РВВ ІДГУ. 2021. С. 25-27.
2. Молчанюк О. В., Борзик О. Б. Психолого-педагогічний аналіз дефініції міжособистісних відносин. Теорія та методика навчання та виховання. 2017. № 42. С. 125-134.
3. Пернарівська Т. П. Міжособистісні відносини й особливості їх прояву в студентському середовищі. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. 2010. Вип. 14. С. 456-463.
4. Пінська О. Л. Міжособистісні відносини як психологічний чинник педагогічної взаємодії суб'єктів освітнього процесу у вищій школі. Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Педагогічні науки. 2017. № 2 (14). С. 95-99.
5. Руденко Л. Міжособистісні стосунки як чинник соціального становлення особистості. Наукові записки УКУ. 2014. Ч. 4: Педагогіка. Психологія, Вип. 1. С. 198-207.
6. Holiuk O., Kruty K., Desnova I., Blashkova O. & Korylchuk N. Problems and Prospects of Formation of Digital Competence of Future Scientific and Pedagogical Workers of Higher Education Institutions Through Gamification: Opportunities Kahoot, Quizlet in the European Union / Journal of Curriculum and Teaching, 2022. Vol. 11, No. 4. P. 108-119. DOI: <https://doi.org/10.5430/jct.v11n4p108>

7. Kruty K., Rodiuk N., Desnova I., Blashkova O., Pakhalchuk N., Holiuk O., Stulika O. Transformation of life and personal values system of modern ukrainian youth. Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference. Volume II, May 26th, 2023. 419-428. <http://journals.rta.lv/index.php/SIE/article/view/7083>

Ковальська О.М.

здобувачка 1 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти
освітня програма «Практична психологія»

Маріупольський державний університет, м. Київ

Науковий керівник:

Крутий К.Л.,

д. пед. наук, професорка,

професорка кафедри дошкільної освіти,

Маріупольський державний університет, м. Київ

ПСИХОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ ПРИМУСОВОГО ПЕРЕМІЩЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПІДЛІТКІВ В НОВІ КУЛЬТУРНІ СЕРЕДОВИЩА

Науковий огляд літератури, здійснений нами, спрямовано на аналіз методології останніх емпіричних досліджень щодо відчуттів молоді в умовах міграції в Європі. Особливу когорту внутрішніх та зовнішніх мігрантів формують люди, які зазнали примусового переселення у зв'язку з небезпечними умовами для їхнього життя та добробуту. У сучасному глобалізованому суспільстві такі ситуації збільшуються через зростання природних і техногенних катастроф, терористичних акцій та збройних конфліктів.

Масштабні міграції між територіями завжди породжують низку проблем, що виявляються на державному, регіональному, місцевому та індивідуальному рівнях [1]. Так, Кіріякі Дуомас та Хелена Авері здійснили дослідницький огляд літератури про прагнення та майбутнє молоді в умовах міграції та мобільності, визначивши такі ключові моменти, на які слід звернути увагу в умовах сьогодення (Kyriaki Doumas, Helen Avery [10]): молоді люди в умовах міграції мають значні амбіції, але стикаються зі значущими перешкодами; невизначеність заважає молоді реалізувати довгострокове планування та втілення життєвих проєктів; політика держави створює умови, що не відповідають європейським цінностям та їхнім амбіціям. Д. Гейтлі (D. Gateley [9])

Дослідником Д. Гейтлі (D. Gateley [9]) визначено проблеми, з якими зіштовхуються молоді мігранти, а саме: першочергове задоволення базових потреб: їжа, житло, медицина; найбільше перепон є в опануванні нової мови, припинений та/або несистемний освітній процес через вигнання та невизнану попередню кваліфікацію. Ая Табет (Thabet A. [16]) у своєму дослідженні зазначила, що майже 40% вимушено переміщених дітей схильні до стресових проявів, що, своєю чергою, впливає на їхнє майбутнє.